

Zuzana HÁJKOVÁ: Uchvácení odpadem: etnografická studie dění nejen okolo velkoobjemového kontejneru. Praha: Katedra obecné antropologie FHS UK 2015, 58 s.

Východiskem diplomové práce Zuzany Hájkové se stal velkoobjemový kontejner jako aktér rozličného sociálního dění, jehož nejobecnějším popisem by mohlo být zacházení s „odpadem“. Cílem autorčiny etnografické studie v žánru multi-sited ethnography bylo postihnout veškeré kontexty, které se s děním ve vztahu k velkoobjemovému kontejneru pojí. Neb ovšem postupovala právě metodou multi-sited, terén ji (logicky) dovedl k většímu důrazu na některé strategie a praktiky. Odsud pramení ono „nejen“ v názvu práce – autorka si je některých omezení svého výzkumu vědoma a explicitně na ně upozorňuje. Na druhou stranu je, domnívám se, na místě podotknout, že vedle toho že se nechala vést terénem, je z textu zřetelný také její vlastní zájem o téma definice a především redefinice významu předmětů, jež se v nějakém okamžiku (okamžiku rozhodnutí o uložení, samotného uložení a ležení ve sběrném kontejneru) stanou „odpadem“. Přičemž právě cesta redefinice odpadu v ne-odpad a další praktiky, které se se zacházením s ním pojí, je tím, co Zuzanu vlastně zajímá ze všeho nejvíc. Což není nutně výtka, jen snaha o charakteristiku předloženého textu.

Zuzana Hájková ve své diplomové práci bezpochyby prokazuje, že bez problémů splňuje nároky magisterské studentky sociokulturní antropologie. Je schopná nalézt smysluplné, zajímavé a aktuální téma. Dokáže jej adekvátně teoreticky uchopit a promyslet a realizovat vlastní výzkumný projekt. Nezpochybnitelná je její citlivost jak ve vztahu k terénu, tak i k interpretacím vytvořených dat, tj. jak jejich vztahování ke stávajícím teoriím, tak ale i jejich promýšlení spolu s / v kontextu / vedle / proti těmto teoriím. V zásadě mám tedy k předložené diplomové práci jedinou připomínku, připomínku, která možná vyplývá z toho, že tato práce není prvním textem, na němž jsem s autorkou jako školitelka spolupracovala, a že zároveň jako školitelka vím, kdy a jak tento text vznikl.

Jak jsem výše nadnesla, Zuzana Hájková má jako antropoložka velký potenciál, ale domnívám se, že tento potenciál v předloženém textu není bezezbytku vyčerpán. Jinými slovy, pokud by se autorka jen o kousek více disciplinovala, mohla vzniknout vynikající diplomová práce. Takto vznikla práce, která je v mnoha ohledech vynikající či výborná, a v některých výborná o něco méně. A byť jsem vedoucí této práce a Zuzanu dlouho znám (resp. naopak právě proto), dovolím si (primárně autorku) upozornit právě na rezervy, které v předloženém textu shledávám.

První rezervu spatřuji, jak jsem výše naznačila, v důslednějším následování terénu na úkor vlastního zájmu. Jakkoli např. chápu, že bylo pro autorku obtížné rozhodnout se „nasednout“ do vozu, který odpadky z kontejneru odváží k jeho „oficiálnímu“ zpracování (ať už recyklaci, či likvidaci), tato rovina mi v práci chybí a domnívám se, že argumentace obtížnosti „fyzické“ cesty s odpadem (odpadovým vozem) není dostatečným argumentem pro rezignaci na tuto rovinu věci. V jiném místě autorka argumentuje, že se jí terén Latourovsky „vzepřel“ (nedohledání informátora na Kolbence /s. 10/). I zde se mi tato argumentace ovšem jeví trochu alibistická a ne zcela v duchu Latourovy „objectification“. Tyto momenty převážení zájmů autorky nad zájmy terénu jsou nejzřetelnější v momentu „oficiální“ cesty odpadu z kontejneru, ale mám pocit (razantněji se to říci neodvážím, v terénu jsem nebyla), že se promítají i do toho, které cesty „již ne-odpadu“ naopak v textu prezentovány jsou.

Další mé výtky směřují už k disciplinaci v procesu samotného psaní. Tou méně významnou je, že byť rozhodně nebazírují na školometské struktuře a obsahu kvalifikační práce, naopak, domnívám se, že

proces samotného výzkumu mohl být popsán důkladněji ve faktické rovině. Metodologie výzkumu z je hlediska argumentace volby metodologických postupů a reflexe jejich praxe takřka vzorová, ale řekněme „tvrdá“ data ve smyslu kdy co tedy autorka pozorovala a s kým vším vlastně mluvila, jaksi absentují.

Závažnější námitkou je dotažení interpretace dat. Závažnější v tom smyslu, že (a opět podotýkám, že tento posudek píšu především jako zpětnou vazbu autorce a jejím dalším textům) v odborném textu nestačí jen nějakou interpretaci nadhodit, ale je na místě ji i doříct. Jde-li o kvalifikační práci, pak doslova dovysvětlit. Řada nesmírně zajímavých momentů, k nimž Zuzana ve svém výzkumu dospěla, zdá se mi, zaniká v toku textu. Namátkou. Velkoobjemový kontejner, resp. samo jeho přistavění, oslovuje k „vyhazování“ (s. 19). S ohledem na časový rozměr celého procesu (termíny přistavění kontejnerů) může, domnívám se, „oslovovat“ i k samotné klasifikaci věcí jako ne/odpad, stejně jako k samotné praxi „vyhození“, která by sama o sobě mohla také být tématem sledovaného problému (což je pro změnu naznačeno v Závěru, s. 51n.). Terénní poznámka o interakci matky s dcerou stran tepláků po babičce (s. 44) možná mohla být dořečena třeba ve smyslu, že i předmět již v pozici „odpadu“ stále může být materializací paměti. A (ibid.) i fyzické zacházení s předmětem, jenž se stal odpadem, nese nějaké praktiky (popisované očištění atp.). Nesmírně zajímavé, ale ne zcela dotažené, je třeba i téma situovanosti a situačnosti marginalizace (s. 47), či intimity ocitnuší se ve veřejném prostoru (s. 46).

S výše uvedeným se pojí i má třetí poznámka, kterou směřuji k samotné povaze psaného textu. Občas se mi jeví nejasnou logika jeho posloupnosti – třeba interpretaci „oficiálního“ zacházení s odpadem prostřednictvím Foucaultovy moci, dohledu a disciplinace by bylo lze číst už v kapitole Hlídnání (s. 17nn) v souvislosti s mocí státní správy potažmo legislativy, obce, obcí najaté firmy a jejich zaměstnanců, a ne až v kapitole Předměty v angažovaném kontextu (s. 39nn.) v kontextu sběrných dvorů. Mrzí mě také jazyková i formální (neúplnost internetových odkazů) nedotaženost textu.

Toto vše ovšem nijak razantně neubírá z mého celkového hodnocení diplomové práce Zuzany Hájkové. Rozhodně jde o velmi zdařilou etnografii, svižný text doslova plný zajímavých momentů – vedle výše uvedených bych vyzdvihla třeba i interpretaci estetizace odpadu, kde autorka asi nejlépe ukazuje, jak je schopná data promýšlet a kontextualizovat: není uzavřená ani v tématu, ani v terénu, ale zároveň je ve vztahu k terénu i tématu pokorná, neznásilňuje je. Daří se jí tedy představit mnohvrstevnatý a barvitý svět (nejen) kolem velkoobjemového kontejneru.

Diplomovou práci Zuzany Hájkové tedy rozhodně doporučuji k obhajobě. Z uvedených důvodů ji hodnotím mezi výbornou a velmi dobrou.

Praha, 12. 9. 2015

Mgr. Hedvika Novotná